

כישוף: אחיזת עיניים או כוח אמיתי?

האם כוחות האופל יכולים לברוא משהו בעולם?
האם כשפים בימינו זו תופעה אמיתית?

חברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

פרשת כי תשא

THE
SHLUCHIM
OFFICE

לתרומות והקדשות, צרו קשר: info@jewishinsights.org

להורדת מערכי השיעור מדי שבוע, בקר באתר
www.JewishInsights.org/he

משרד השלוחים

יו"ר הרב גדליה שמטוב | פיתוח הרב מנדי שמטוב

פורטוגזית

תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישעי' דיין
עימוד | מייק קטן

עימוד | מוסי וולוסוב

אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל יסוצקי
אדמיניסטרציה | מענדל גרינברג

וועדה מייעצת

הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גרליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפסו, טקסס
הרב דוד גולדברג - סאו פאולו, ברזיל
הרב לוי שייקביץ - נפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - ב. בלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - פינת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לוצרן, שוויץ

עורכים

הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג

עברית

עריכה לשונית | הרב זושא גרייזמאן
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית

תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

צרפתית

תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז

ספרדית

תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

©

Published and Copyright 2023 by
Shluchim Office International
816 Eastern Parkway, Brooklyn,
NY 11213
718.221.0500

5783 - 2023

נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

תוכן השיעור:

א. היסטוריה של כשפים.....3

אהרן לקח את הזהב שבני ישראל אספו וזרק אותו לאש, ולפתע יצא עגל. מסביר רש"י שמכשפי ה'ערב רב' שעלו ממצרים עשו זאת בכישופיהם. (מקור 1). התמודדות עם כישוף מלווה את בני ישראל מראשית ההיסטוריה.

ב. האם כוחות האופל יכולים לברוא משהו?.....6

חוגים קיצוניים מסוימים תקפו את העובדה שחב"ד משתמשת ברדיו ה"טמא" שמקורו ב"סטרא אחרא" על מנת לשדר שיעורים בתניא.

בהתוועדות, הסביר הרבי שלכוחות הסטרא אחרא אין כוח לברוא אפילו את הדבר הקטן ביותר, כל שכן את הרדיו שטומן בחובו כוח אדיר. כפי שאנו רואים בשני התלמודים שמדברים על יכולותיהם של מכשפים (מקורות 2 ו-3).

כל דבר שה' בורא הוא למטרה טובה, אלא שזוהי בחירתו של האדם כיצד להשתמש בו. למשל: חמור נוצר למטרה טובה. אברהם ומשה השתמשו בו למצווה ואילו בלעם השתמש בו למטרה רעה.

כך גם בנוגע לרדיו. ברור שהוא נברא על ידי הקב"ה לשם מטרה טובה. העובדה שאחרים משתמשים בו בשביל דברים לא טובים – אינה סותרת לעובדה שעלינו לנצלם לדברים טובים.

ג. האם ישנם מכשפים בימינו?.....12

ישנה מחלוקת בקשר לכוח הכישוף. הרמב"ם סבר, שקסמים וכישוף הם "תוהו והבל" (מקור 4), ואילו הרמב"ן סבר, שיש לכישוף כוח אמיתי (מקור 5).

ישנו כלל בדרכי הלימוד, שלא מרבים במחלוקת. זאת אומרת, שעדיף לפרש את הדעות השונות בצורה שהקצוות לא יהיו כה מנוגדים אחד לשני. ולכן, מכיון שהרמב"ם והרמב"ן חיו באותה תקופה, קשה להניח שהם חלקו בצורה כה קוטבית על משהו שהתרחש בימיהם. מסתבר לומר ששניהם סברו שבימיהם לא היה קיים כישוף אמיתי, אלא שהם חלקו האם בזמן התנ"ך היה לכישוף כוח אמיתי או לא.

במענה לשאלות בנושא הזה, ענה הרבי בצורה נחרצת שבימינו אין כישוף והכול דמיונות.

פתיחה

משה עולה להר כדי לקבל את הלוחות הקדושים. אך בירידתו מן ההר, אויה! מחזה נורא מול עיניו, העם רוקד מול עגל הזהב. כיצד נוצר העגל? האם למכשפים יש כוח לברוא דברים?

השיעור לפרשת כי תשא

משיחת ש"פ תרומה, ב' דראש חודש אדר ראשון, ה'תשד"מ
הנחה בלתי מוגה
תורת מנחם ה'תשד"מ כרך ב', עמ' 1040

ומשיחת ש"פ תשא, שושן-פורים קטן, ה'תשד"מ
הנחה בלתי מוגה
תורת מנחם ה'תשד"מ כרך ב', עמ' 1100

א. היסטוריה של כשפים

בפרשתנו אנו לומדים על חטא העגל. התורה מספרת כיצד אהרן לקח את כל הזהב שבני ישראל אספו וזרק אותו לאש. ולפתע, במעשה כישוף – יצא מתוך האש עגל.

מקור 1 ספר שמות, פרק ל"ב פסוקים א'-ד'

וַיֵּרָא הָעָם כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְרַדֵּת מִן הָהָר, וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו: קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ, כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ.

לתלמיד
עמ' 3

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶהֱרֹן: פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי וְשִׁיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהִבִּיאוּ אֵלַי. וַיִּתְּפְרְקוּ כָל הָעָם אֶת נִזְמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיְבִיאוּ אֶל אֶהֱרֹן. וַיִּקַּח מֵיָדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בְּתַרְטוּ, וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסֹּכָה, וַיֹּאמְרוּ: אֵלֵהָ אֲלֵהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם.

רש"י

עגל מסכה. פיון שהשליכו לאור בכור, באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממצרים ועשאוהו בכשפים

רבות נכתב ונאמר על חטא העגל. בשיעור זה נתמקד בזווית יוצאת דופן של הסיפור: יכולת הכישוף. רש"י אומר שמכשפים מצרים יצרו את העגל באמצעות מעשה כישוף.

במבט לאחור, נראה שמכשפים מלווים ומאתגרים את עם ישראל מאז היותו לעם.

גלות מצרים

לפרעה היה צוות של מכשפים שניסו להמעט בכוחו של משה ולהראות שהכול כישוף, כמו שהם יודעים לעשות.

בדרך לארץ ישראל

בלעם הרשע היה מכשף גדול, שונאי ישראל הזמינו אותו לקלל את העם היהודי ולהשמידו מן העולם.

גם העמלקים היו מכשפים שהשתמשו בכישוף במהלך המלחמה. משה היה צריך לבחור חיילים מיוחדים שידעו לבטל כשפים שיוכלו להתמודד איתם (שמות יז, ט ובפרשי' שם).

בארץ ישראל

עם ישראל עמד בשעה קריטית, שאול מלך ישראל רצה לשאול את הקב"ה מה עליו לעשות. לדאבון ליבו, שמואל הנביא כבר נפטר – כך שאינו יכול להתייעץ עמו, ואת הכהן הגדול הוא הרג – אז גם אי אפשר לשאול באורים ותומים. מה עשה? הלך למכשפה בעלת אוב מעין דור, שתעלה באוב את שמואל הנביא. בדרך הזו הוא אכן הצליח לתקשר ולהתייעץ עמו.

שאלת מליון הדולר

האם היהדות מאמינה שלמכשפים יש כוח על-טבעי? ואם כן, מה בדיוק הם יכולים לעשות?

ב. האם כוחות האופל יכולים לברוא משהו?

שיעורי תניא ברדיו

בשנת תש"כ (1960) נפל דבר בחסידות חב"ד ובעולם היהודי בכלל. הרב יוסף ויינברג, מתלמידי החכמים הבולטים בחב"ד ופה מפיק מרגליות, החל להשמיע שיעור תניא מידי מוצאי שבת מעל גלי הרדיו.

בימינו, זה דבר מובן מאליו. ישנן תחנות רדיו רבות שמשדרות שיעורי תורה, אך באותם ימים הייתה זו תעוזה יוצאת דופן.

המיזם החל במוצאי שבת פרשת משפטים שנת תש"כ, והמשיך מידי שבוע בשבוע עד לימים אלו. במשך השנים, עשרות אלפי אנשים מכל רחבי ארה"ב ומכל קצות הקשת החברתית הקשיבו לשיעורים הללו, ומצאו את דרכם לאור הגדול של ספר התניא ותורת החסידות. עם הזמן, כתב הרב ויינברג את ההסברים שמסר, והעלה אותם עלי סדרת ספרים שנקראה "שיעורים בספר התניא". ההסברים נכתבו במקור באידיש ועד מהרה תורגמו לעברית, אנגלית ושפות נוספות. סדרת הספרים זכתה להצלחה מסחררת, ועד היום נמכרו עשרות אלפי עותקים.

הרבי ייקר מאד את שיעור התניא ברדיו, ובמשך השנים עודד שוב ושוב את הרב ויינברג להמשיך ביוזמה ברוכה זו.

במשך השנים זה הפך לנוהג קבוע, שבכל שבת פרשת משפטים או ההתוועדות הסמוכה לה, כאשר הרב ויינברג סיים שנה שלמה של שיעורים ברדיו, הרבי היה מזכיר את היוזמה בהתוועדות ומעודד אותה.

בהתוועדות שנערכה בשבת פרשת משפטים, שנת תשד"מ, ציין הרבי את סיומה של שנה נוספת של היוזמה הברוכה של שיעורי תניא ברדיו. בין הדברים, הדגיש הרבי את המעלה של השיעור ברדיו, בכך שבזכות הטכנולוגיה הזו, הדברים נשמעים בכל קצווי תבל באותו רגע, ואמר שזהו קיום מהודר של הוראת הבעל-שם-טוב – הפצת המעיינות חוצה בכל העולם כולו.

באותם ימים, בקרב חוגים קיצוניים מסוימים היו כאלה שפעילותה של תנועת חב"ד להפצת התורה הייתה לצנינים בעיניהם, וניסו לעשות כל אשר לא ידם לחבל בפעילותה הברוכה.

לאחר השיחה של הרבי הם כתבו כתבה חריפה בעיתונם, בה תקפו את העובדה שחב"ד מלמדים תורה דרך הרדיו ה"טמא". לשיטתם, בריאת ה"רדיו" נובעת מכוחות הטומאה והסטרא אחרא!

בהתוועדות הבאה שהתקיימה בשבת פרשת תרומה, התייחס הרבי לדברים שנכתבו.

האם בכוח הטומאה לברוא משהו?

<< הרבי

הרבי התייחס לעובדה שהם זקפו את הרדיו לכוחות ה'סטרא אחרא' והחל דיון בנושא: האם היהדות מאמינה שהטומאה יכולה לברוא משהו?

לדאבונו, הנה בנוגע לכל הוספת דבר טוב וקדושה, ישנם "מהרסיך ומחריביך ממך יצאו", שכל ענינם לנגד ולהפריע לכל דבר שבקדושה, וכן בענין זה - שטענו וכתבו: הייתכן לנצל "רדיו" עבור עניני קדושה - הרי "רדיו" הוא מ"סטרא-אחרא"!!!

זתלמיד
עמ' 4

חס ושלום לומר ש"סטרא-אחרא" בכוחה לברוא דבר מסוים - ה' ישמרנו מדעה כזו, דבר כזה הוא היפך התורה והיפך האמונה לגמרי:

לא יתכן שתהיה מציאות שבכוחה לברוא אפילו דבר הכי קטן, כגמלא וכיתוש¹, וזאת אפילו בנוגע ל"מכשפים" (שהיו בזמן הגמרא, מה שאין כן בזמנו של הרמב"ם כו', כידוע), ש"תורת אמת" קוראת להם בשם זה משום ש"מכחישין פמליא של מעלה"², גם הם אין בכוחם לברוא דבר הכי קטן, כי ענין הבריאה אינה אלא בכוחו של הבורא.

ומקרא מלא דיבר הכתוב: "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ", "את השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותיה"³. ענין הבריאה אינו אלא בכוח העצמות, כפי שמבאר אדמו"ר הזקן, ש"מהותו ועצמותו של המאציל ברוך ה', שמציאותו הוא מעצמותו . . הוא לבדו בכוחו ויכולתו לברוא כו"⁴.

ואם הדברים אמורים בנוגע לבריאת דבר הכי קטן (שאינה אלא בכוחו של הבורא יתברך) - הרי על אחת כמה וכמה שכן הוא בנוגע ל"רדיו", כוח אדיר שהכניס הקב"ה בטבע, שעל ידי כלי המתאים נשמע קולו של המדבר מסוף העולם ועד סופו, וברגע כמימרא [=רגע כאמירתו. זמן קצר ביותר]!

באי העולם, אבל בבריאת יש מאין - הרי בלשון רבינו הזקן (אגה"ק ס"כ קל, סע"א) - אפילו "מלאכים דאצילות" וכו' אין יכולים לברוא יש מאין ורק "הוא לבדו (המאציל ב"ה כו') בכחו ויכולתו לעשות זה, ומבאר גם הטעם, שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול כו" ואכ"מ.
(2) (סנהדרין שם).
(3) (פירוש רש"י בראשית א, יד)
(4) (אגרת הקודש סימן כ').

(1) סנהדרין סז, א, ובירושלמי סנהדרין ספ"ז.
והנה יש מקשים בהירושלמי שם דאפילו יתוש אין יכולים לבראות מהמשנה דסוגיה זו עצמה - העושה "מעשה" חייב ומהמשך הסוגיה שם "אין אכלת מיני מעשה הוא", דמשמע שאפשר שיברא עגל.
והביאור פשוט על אחר: בכל העשיות שהובאו בהירושלמי שם מודגש: נסיב קריין כו צרור כו גולגלא - ונעשה איילין וטבין כו עגל - אבל לא יש מאין - אלא שלר"י בן זמרא גם שינוי יש מיש כזה - אין ביכולת כל

מקור 2 תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין, דף ס"ז, עמוד ב' [מתורגם ומבואר ע"י הרב עדין אבן-ישראל]

וַיֹּאמְרוּ הַחֲרֻטָּמִים אֶל פְּרָעָה אַצְבַּע אֱלֹקִים הוּא" (שמות ח, טו),
אָמַר ר' אֱלִיעֶזֶר: מִכָּאֵן רָאִיהָ שְׂאִין הַשָּׂד יְכוּל לְבָרָא בְּרִיָּה פְּחוּת
מִכְשַׁעוּרָהּ, וְלָכֵן לֹא יְכָלוּ לַעֲשׂוֹת דְּבַר הַדּוּמָה לְמַכַּת כְּנִיָּם, וְאַף
הַבֵּינוּ שְׂאִין זֶה מַעֲשֵׂה כְּשָׁפִים אֲלֵא מִיַּדִּי שְׂמִים.

לתלמיד
עמ' 4

רבי אליעזר מדגיש את מעלת מכת כינים על המכות הקודמות, שדווקא בה הודו חרטומי מצרים בכוחו של הקב"ה. את כל המכות הקודמות יכלו החרטומים לחקות, אך כאשר משה ואהרן היכו את ארץ מצרים במכת כינים, הם לא יכלו לחקות אותה, משום שהכינה קטנה אפילו משעורה, ומכשפים אינם יכולים ליצור משהו בגודל כזה.

רַב פִּפְא אָמַר בְּלִשׁוֹן שְׁבוּעָה: הֶאֱלֹקִים! אֲפָלוּ כְּגִדְלֵי שֶׁל גָּמֶל
גַּם כִּן אֵינָם יְכוּלִים לְבָרָא, וְאֵין הֵם בּוֹרְאִים מְאוּמָה, אֲלֵא שְׂאֵת
בְּעֵלֵי הַחַיִּים הַגְּדוּלִים - יְכוּלִים הֵם לְאַסֹּף אוֹתָם וְלְהִבְיֵאֵם מִמְּקוֹם
לְמְקוֹם, וְאֵת בְּעֵלֵי הַחַיִּים קִטְנִים - אֵינָם יְכוּלִים לְאַסֹּף.

לתלמיד
עמ' 5

אמר לו חברו רב פפא: אני נשבע שהמכשפים אינם יכולים ליצור שום דבר. אפילו לא חיה גדולה כגמל! ההבדל הוא, שבריות גדולות, הם יכולים להזיזם ממקום למקום, אך בנוגע לחיות קטנות מאוד, אפילו את זה אינם יכולים לעשות.

מקור 3 תלמוד ירושלמי, מסכת סנהדרין, סוף פרק ז' [בתרגום המערכת:]

אָמַר רַבִּי יְנָאי: הֵייתִי מְהִלֵּךְ בְּדַרְכֵי בְּצִפּוּרִי, כְּשֶׁרָאִיתִי מִיָּן אֶחָד
שֶׁלְקַח חֲלוֹק נְחָל, זָרַק אוֹתוֹ לְאֹוִיר, וְהוּא נָחַת וְהִפִּךְ אֶת עֲצָמוֹ
לְעֵגֶל.

לתלמיד
עמ' 5

אֵךְ לֹא כֵן אָמַר רַבִּי לְעֶזֶר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶן זִמְרָא: אִם כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם
יִתְכַנְּסוּ, אֵינָם יְכוּלִים לְבָרָא יְתוּשׁ אֶחָד וְלִזְרֹק בוֹ נְשָׁמָה.

אֲלֵא נֹאמַר, שֶׁהַמִּין הַזֶּה לֹא לְקַח חֲלוֹק נְחָל, זָרַק אוֹתוֹ לְאֹוִיר, וְאֶחָד
כֶּךְ יָרַד וְנִהְפֵךְ לְעֵגֶל, אֲלֵא הוּא קָרָא לְשָׂד שְׁלוֹ שְׁגָנָב לוֹ עֵגֶל מִרְפַּת
בְּקָר, וְהִבִּיא אוֹתוֹ אֵלָיו.

רבי ינאי מספר שהוא ראה מעשה כשפים בציפורי. מישוהו יצר עגל! אולם רבי יוסי בר זמרא אמר, שאפילו אם כל אנשי העולם יתאחדו הם לא יוכלו לברוא אפילו יתוש אחד! כיצד אפוא יצרו עגל בשוק של ציפורי? עונה על כך התלמוד שהייתה זו אחיזת עיניים. המכשף אינו יכול ליצור שום דבר.

נמצאנו למדים, הן בתלמוד הבבלי והן בתלמוד הירושלמי, שכל כוחו של הכישוף הוא רק להפוך "יש מיש". מכשף אינו יכול לברוא בשום אופן "יש מאין". כוח זה שמור לקב"ה בלבד.

(13) בראשית ו, ג.

(14) ראה כתר שם טוב בהוספות סר"ט. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ה אייר).

(11) סו"ד.

(12) שבת ק"ה, סע"ב.

<< הרבי

כל מה שברא ה', זה למטרה טובה!

ומכיון שכל עניני העולם נבראו "בשביל התורה ובשביל ישראל"⁵ - הרי פשיטא שגם כוח אדיר זה ("רדיו") לא נברא "אלא בשביל התורה ובשביל ישראל", כדי לנצלו לעניני קדושה, הפצת התורה - נגלה שבתורה ופנימיות התורה, וכיוצא בזה.

לתלמיד
עמ' 5

אלא שגם ענין זה - ככל עניני העולם - ניתן לבחירתו של האדם, כמו שכתוב "נתתי לפניך כו' את החיים ואת הטוב וגו"⁶, ביחד עם הבקשה ונתינת הכוח - "ובחרת בחיים"⁷, ומצד ענין הבחירה קיימת אפשרות לנצל כוח זה עבור עניני העולם, ואפילו - ענינים שהם היפך הקדושה.

ומכיון שכך, הרי עובדה זו שישנם כאלו שמנצלים כוח זה עבור ענינים שהם היפך הקדושה - בוודאי אינה צריכה למנוע להשתמש בכוח זה לתכלית ומטרת בריאתו, "בשביל התורה ובשביל ישראל".

הבחירה נתונה לאדם

דוגמה לדבר - מעשה רב בתורה שבכתב - מענין רכיבה על חמור:

לתלמיד
עמ' 6

הכוח שברא הקב"ה בחמור שאפשר לרכב עליו - תכליתו ומטרתו (ככל עניני הבריאה) "בשביל ישראל", כדי לנצלו לעניני קדושה. ועל דרך לשון הכתוב "יששכר חמור גרם"⁸. ולכן, אף שיכולים לנצלו עבור ענין שהוא היפך רצון ה', וכפי שמצינו אצל בלעם - "ויחבוש את אתונו גו"⁹, מכל מקום, אין זה מונע מלהשתמש בו לתכלית ומטרת בריאתו, עבור עניני קדושה:

אברהם אבינו - רכב על חמור בלכתו לעקידת יצחק, כמו שכתוב "ויחבוש את חמורו"⁹; משה רבינו - רכב על חמור בלכתו להוציא את בני ישראל ממצרים, כמו שכתוב "ויקה משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור"; וכן משיח צדקנו ירכב על חמור כדי לגאול את בני ישראל - "עני ורוכב על החמור"¹⁰.

החמור הוא בריאה של הקב"ה, וכמובן שהוא נברא לשם מטרה טובה, רק שהאדם יכול לבחור לעשות בו משהו לא-טוב, כמו בלעם, שרכב על החמור כדי לקלל עם שלם, או לחילופין, כמו אברהם אבינו ומשה רבינו, שרכבו על החמור כדי לעשות משהו טוב.

(8) בראשית, מט, יד.
(9) בראשית כב, ג.
(10) וראה פירוש רש"י שמות ד, כ.

(5) פירוש רש"י ריש פרשת בראשית.
(6) נצבים ל, טו.
(7) שם, יט.

סיפור האם אטום זה דבר טוב?

מספר מזכירו של הרבי, הרב גרונר:

פעם נכנסו לרבי אב ואם עם בתם הקטנה. כשיצאו ראיתי שהילדה שמחה מאוד.

שאלתי, "לשמחה מה זו עושה?"

הם סיפרו לי, שבשלב הראשון של השיחה הרבי דיבר עם שני ההורים בעוד הילדה התבוננה מהצד. כשתמה השיחה, פנה הרבי לילדה ושאל: "גם לך יש שאלה?" היא השיבה בחיוב. ההורים ביקשו להסותה, אבל הרבי אמר להם: "עד עכשיו דיברתי אתכם, כעת אני רוצה לדבר עמה."

"מה שאלתך?" שאל הרבי במאור פנים. הילדה השיבה: "אני רוצה לדעת אם פצצה אטומית היא דבר טוב או לא?"

"תגידי", פנה הרבי לילדה, "יש לך סכין בבית?"

"בוודאי", השיבה הילדה, "באיזה בית אין סכין?"

"סכין", שאל הרבי, "זה דבר טוב או לא?"

הילדה השיבה, "אם אני משתמשת בו לאוכל זה דבר טוב, אבל אם אפגע בו במישהו אז הוא לא טוב."

נענה הרבי והמשיך: "שמעת מה שאמרת? הסכין שמונחת על השולחן היא ניטרלית. תלוי מה השימוש שעושים בה. גם הפצצה האטומית היא כזו. אם ישתמשו בה כדי לפוצץ הר גדול על מנת לסלול תחתיו כביש, היא דבר טוב. אבל אם ישתמשו בשביל להרוג אלפי אנשים זה וודאי שימוש לא טוב. אבל היא עצמה ניטרלית."

<< הרבי

ועל דרך זה מובן בענייננו - שהעובדה שמשתמשים בדבר מסוים עבור ענין בלתי-רצוי, אין בה כדי למנוע להשתמש בדבר לתכלית ומטרת בריאתו.

ובלשון המשנה¹¹: "שאלו את הזקנים ברומי, אם אין רצונו בעבודת כוכבים למה אינו מבטלה" - יבטל הקב"ה את מציאותה של העבודה זרה, וחסל כל העסק... "אמרו להן, אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין, היה מבטלו, הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות, יאבד עולמו מפני השוטים?"

לתלמיד
עמ' 6

11. עבודה זרה, פרק ד' משנה ד'.

ועל דרך זה בענייננו: וכי מפני שישנם "שוטים" שמנצלים כוח זה עבור ענינים בלתי-רצויים "יאבד עולמו" - זוהי סיבה למנוע את השימוש בכוח זה לתכלית ומטרת בריאתו?!

וכאמור - ענין זה הוא "דבר משנה", שיודע כל אחד שהגיע ללימוד המשניות, "בן עשר שנים למשנה", וזאת - אם רק לומד תורה כדבעי, ולא "על מנת לקנטר"...!

ברור שהרדיו - כוח עצום שנמצא בטבע, נברא על ידי הקב"ה למטרה טובה. העובדה שאחרים משתמשים ברדיו בשביל דברים לא טובים זוהי בחירתם, ואין לכך שום קשר לעובדה שעלינו להשתמש בכוחות הטבע לדברים טובים. ולכן מצווה גדולה להשתמש ברדיו בשביל לימוד התורה.

משיחת שבת פרשת תרומה
ב' דראש חודש אדר ראשון, ה'תשד"מ
הנחה בלתי מוגה
תורת מנחם ה'תשד"מ כרך ב', עמ' 1040

לסיכום

בשונה מחוגים אחרים, הרבי לא שלל את השימוש בטכנולוגיה, להיפך, עודד את השימוש בה לקדושה והפצת המעיינות. הרבי המשיל את הטכנולוגיה לזהב, בו אפשר להשתמש לטוב או להיפך, בדיוק כמו בני ישראל במדבר, שפעם אחת השתמשו בו לעשיית עגל הזהב - עבודה זרה; ולאחר מכן חזרו והעלו את הזהב לקדושה, כאשר בנו ממנו את המשכן.

הנוכה לייב

החל משנת תש"נ (1989) מתקיים מעמד מרגש בחג החנוכה: הדלקת נרות חנוכה במספר מוקדים בכל רחבי העולם המשודרים בו-זמנית על גבי מסכי ענק. באותם ימים, היה מדובר בהפקה טכנולוגית חסרת תקדים והשידור הלוויני היה חידוש עצום.

היוזמה, פרי רעיונם של כמה חסידים נמרצים, זכתה לעידודו הנלהב של הרבי שהשתתף בעצמו במעמד בבית מדרשו בניו יורק.

בנאומו במעמד החגיגי בשנת תשנ"ב (1991), אמר הרבי שהטכנולוגיה כולה נוצרה בשביל להוסיף בכבוד ה': "כיון ש'כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו', מובן, שכן הוא גם בנוגע לכל התגליות המדעיות שהתחדשו והתגלו בשנים האחרונות, שתכליתן ומטרתן להוסיף בכבודו של הקב"ה, על ידי זה שמנצלים אותן לעניני קדושה, תורה ומצוותיה."

ג. האם ישנם מכשפים בימינו?

בשיחה שלמדנו בחלק הקודם של השיעור, הזכיר הרבי בדרך אגב, שהמכשפים היו קיימים רק בזמן התלמוד ולא בזמנו של הרמב"ם. בעקבות כך, שאלו חלק מהשומעים בקבצים התורניים שמיועדים לכך: מהו המקור לכך שבימינו כבר לא קיימים מכשפים? בהתוועדות הבאה, התייחס הרבי לשאלה וענה עליה.

<< הרבי

בנוגע לענין הכישוף - מצינו מחלוקת הפוסקים:

לתלמיד
עמ' 7

מקור 4 רמב"ם, הלכות עבודה זרה, פרק י"א הלכה י"ב

וְדַבְרִים הָאֵלוּ כִּלְוֵי דְבָרֵי שְׂקָר וְכִזְבֵּי הוּן, וְהֵם שֶׁהִטְעוּ בְּהֵן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַקְדָּמוֹנִים לְגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת כְּדֵי שְׂיִנְהֵגוּ אַחֲרֵיהֶן. וְאִין רְאוּי לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם חֲכָמִים מְחַכְמִים לְהַמְשִׁיךְ בְּהַבְלִים אֵלוּ, וְלֹא לְהַעֲלוֹת עַל לֵב שְׂיֵשׁ תּוֹעֵלֶת בְּהֵן. שְׁנֵאמַר (במדבר כג, כג) "כִּי לֹא נִחַש בְּיַעֲקֹב וְלֹא קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל". וְשֵׁנֵאמַר (דברים יח, יד) "כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֵתָה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֵל מְעַנְנִים וְאֵל קֹסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאֵתָה לֹא כֵן" וְגו'.

לתלמיד
עמ' 7

כָּל הַמְאָמִין בְּדַבְרֵי הָאֵלוּ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, וּמַחֲשֵׁב בְּלִבּוֹ שֶׁהֵן אֱמֶת וְדַבֵּר חֲכָמָה אֲבָל הַתּוֹרָה אֲסָרְתָּהּ, אֵינָן אֵלֶּא מִן הַסְּכָלִים וּמַחֲסָרֵי הַדַּעַת. אֲבָל בְּעֵלֵי הַחֲכָמָה וְתַמִּימֵי הַדַּעַת יִדְעוּ בְּרָאיוֹת בְּרוּרוֹת, שְׂכָל אֵלוּ הַדַּבְרֵי שֶׁאֲסָרָה תּוֹרָה אֵינָם דְּבָרֵי חֲכָמָה אֵלֶּא תְהוּ וְהִבֵּל שְׁנֵמְשִׁכוּ בְּהֵן חֲסָרֵי הַדַּעַת וְנִטְשׁוּ כָּל דְּרָכֵי הָאֱמֶת בְּגִלְלוֹן. וּמִפְּנֵי זֶה אֲמָרָה תּוֹרָה כְּשֶׁהִזְהִירָה עַל כָּל אֵלוּ הַהַבְלִים, (דברים יח, יג) "תַּמִּים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ".

לדעת הרמב"ם, קסמים וכישוף הם "תוהו והבל"!

וְעָתָה דַע וְהָבוּ בְעֵינֵי הַכְּשָׁפִים, כִּי הַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ כְּאֲשֶׁר בָּרָא
הַכֹּל מֵאִיו, עָשָׂה הַעֲלִיּוֹנִים מִנְהִיגֵי הַתַּחְתּוֹנִים אֲשֶׁר לְמִטָּה מִהֶן,
וְנָתַן כַּח הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ, בְּכוֹכְבֵים וּבְמִזְלֹת לְפִי הַנְּהַגְתָּם
וּמִבְטָם בָּהֶם, כְּאֲשֶׁר הוּא מְנַסֶּה בְּחֻכְמַת הָאֲצִטְגָּנוּת. וְעָשָׂה עוֹד
עַל הַכוֹכְבֵים וְהַמִּזְלֹת מִנְהִיגִים מְלֵאכִים וְשָׂרִים שֶׁהֵם נִפְשׁ לָהֶם...

וְזֶה סוֹד הַכְּשָׁפִים וְכַחֵם שְׂאֲמָרוּ בָּהֶם (חולין ז) שֶׁהֵם מְכַחֵשִׁים
כְּמֵלֵא שֶׁל מַעְלָה, לֹמֵר שֶׁהֵם הַפֶּךְ הַכַּחוֹת הַפְּשׁוּטִים, וְהֵם הַכַּחֲשָׁה
לְכַמְלֵא בְּצַד מֵהַצְּדָדִין. וְעַל כֵּן רָאוּ שֶׁתֵּאֶסֶר אוֹתָם הַתּוֹרָה שְׂיוֹנַח
הָעוֹלָם לְמִנְהִגוֹ וּלְטַבְעוֹ הַפְּשׁוּט שֶׁהוּא חִפְץ בּוֹרָאוּ.

לדעת הרמב"ן, לכישוף יש כוח אמיתי.

התנהלותו הטבעית של העולם מונהגת באמצעות הכוכבים וגרמי השמים, ולכן השפעה על הכוכבים והמזלות בכוחה לחולל שינויים בעולם. זהו סוד הכשפים והקסמים – מדובר בחוכמה מסתורית שבכוחה להשפיע על הכוכבים, שמכך נגזרת התרחשות מסוימת בעולם.

<< הרבי

כולם מסכימים שכישוף אינו יכול לברוא יש מאין

דעת הרמב"ם¹² היא שדברים האלו כולן דברי שקר וכזב. אבל ישנם פוסקים¹³ הסוברים שזהו דבר שיש בו ממש, היינו, שבכוחם לפעול ענין מסוים כו', וכפי שמשמע גם בשולחן ערוך¹⁴ בנוגע להלכות כישוף.

כלומר: פשיטא שלכולי עלמא אין בכוחם לברוא יש מאין, שהרי דבר זה (בריאת יש מאין) אין ביכולת שום נברא, וכמו שכתב אדמו"ר הזקן באגרת הקודש¹⁵, שרק "הוא לבדו (המאציל ברוך הוא כו') בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש". ומבאר גם הטעם - "שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול כו'", שלכן ביכולתו "לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה". ולכן, גם אלו שסוברים שכישוף הוא דבר שיש בו ממש - כוונתם אינה אלא לשינוי יש מיש. וכמודגש בירושלמי¹⁶: "אמר רבי יהושע בן חנניה יכול אני ליטול קישואים ואבטיחים ועושה אותם איילים וצבאים, והללו מולידים איילים וצבאים וכו'", שכל עשיות אלו אינם יש מאין, כי אם שינוי יש מיש. אמנם, לדעת הרמב"ם - אין בכוחם של מכשפים לעשות אפילו יש מיש, ואין זה אלא "שקר וכזב כו' תוהו והבל כו'".

ראשית, הרבי מזכיר את מה שלמדנו בחלק הקודם, שכולם מודים שלכישוף אין כוח ליצור דבר חדש, וכל המחלוקת היא האם למכשף יש כוח לשנות דבר קיים או שזו רק אחיזת עיניים.

(14) יו"ד סקע"ט.
(15) ס"כ קל, סע"א ואילך.
(16) סנהדרין ספ"ז.

(12) ה"ל ע"ז ספ"א. וראה פיהמ"ש ע"ז פ"ד מ"ז. מו"נ ח"ג פל"ז. ועוד.
(13) רמב"ן עה"ת שופטים יח, ט. אברבנאל שם. דרשות הר"ן דרוש ד' קרוב לטופו. דרוש יב. ועוד.

עדיף למעט במחלוקת

אמנם, כאשר ישנם שתי אפשרויות בביאור המחלוקת, האם זוהי מחלוקת גדולה "עד לב השמים", בכל תרי"ג פרטים וכו', או שהמחלוקת אינה אלא בפרט אחד - הרי בהתאם לכלל שלא מרבים במחלוקת¹⁷, מסתבר שיש להקטין את היקף המחלוקת שלא תהיה מן הקצה אל הקצה ממש, כי אם בפרט מסוים כו'. ובפרט כאשר מדובר אודות מחלוקת במציאות¹⁸ - שאז בוודאי מסתבר לומר שהמחלוקת במציאות היא רק עד כמה שמוכרח וכו'.

לתלמיד
עמ' 8

ישנו כלל בדרכי הלימוד של התלמוד, שלא מרבים במחלוקת. היינו, אם שני חכמים חולקים ביניהם, וכאשר אנו לומדים את דבריהם ישנם כמה דרכים כיצד לפרש את דעותיהם, עדיף לפרש אותן בצורה שהקצוות לא יהיו כה מנוגדים אחד לשני.

בעקבות כלל זה, מסביר הרבי כיצד עלינו להבין את הדעות המנוגדות של הרמב"ם והרמב"ן.

כולם מודים שבימינו אין כישוף

מכיון שהמחלוקת בעניין הכישוף היא מחלוקת בדבר שבמציאות - מציאות מסוימת שנעשתה על ידי מכשף, אם מציאות זו יש בה ממש, עד שיכולים לאכול ממנה, כלשון הירושלמי (לעיל) "באם אכלת ממנו - מעשה הוא". או שזהו דבר שאין בו ממש, ואין זה אלא שקר וכזב כו' תוהו והבל כו" - מסתבר להקטין את היקף המחלוקת, ולומר, שבנוגע לימינו אלו (שבהם היתה המחלוקת, כלומר, בזמן הרמב"ם ושאר הפוסקים) כולם מודים שלא קיימת המציאות של כישוף כלל וכלל, היינו, שנתבטל כל ענין הכישוף, וכל המחלוקת אינה אלא בנוגע לזמן מתן תורה, שבו היתה קיימת המציאות של כישוף - אם אז היה זה דבר שיש בו ממש או שגם אז לא היה זה אלא "אלא שקר וכזב כו' תוהו והבל כו".

הרבי מסביר, שמכיון שהרמב"ם והרמב"ן חיו באותה תקופה, קשה מאוד להניח שהם חלקו על משהו שהיה קיים במציאות בתקופתם, ושהאחד יאמר שהוא לא קיים, והשני יאמר שהוא קיים. מסתבר לומר שהם חלקו על הכישוף שהיה קיים בדורות קודמים בזמן התנ"ך.

הרמב"ן סבר שבאותם זמנים היו המכשפים בעלי כוח אמיתי לשנות את המציאות, ואילו הרמב"ם סבר שכל הכישוף הוא אחיזת עיניים אחת גדולה, ומעולם לא היה לכישוף כוח לעשות דבר אמיתי.

ישנם דברים נוספים שהיו בעבר והשתנו

ומובן, שאין כל פלא בכך שבעבר היה ענין של כישוף ובזמן מסוים נתבטל - שהרי מצינו כמה וכמה ענינים דוגמתו: אודות העשרים וששה דורות שלפני מתן תורה אמרו חכמינו זכרונם לברכה¹⁹ שהיו ניזונים בחסדו של הקב"ה ובמיוחד - הדורות שלפני המבול²⁰, ולכן, עד המבול מצינו אריכות ימים מופלגה, מה שאין כן לאחרי המבול כו'²¹,

לתלמיד
עמ' 9

(19) פסחים קיה, א.
(20) ראה אודות בראשית (כרך ב) רפח, א. לקו"ש חט"ו ע' 67.
(21) רמב"ן בראשית ה, ד. וראה פרש"י לך לך יז, יז. תקו"ז תיקון ע' בסופו.

(17) ראה תוד"ה והאמר - יומא פז, ב. יד מלאכי כללי שני התלמודים ס"י.
שד"ח (כרך ט') כללי הפוסקים ס"ב אות א. דרכי שלום (בשד"ח הוצאת קה"ת) כללי הש"ס אות ל' סרי"ז.
(18) ראה שד"ח כללים מע' המ"ם כלל קסד.

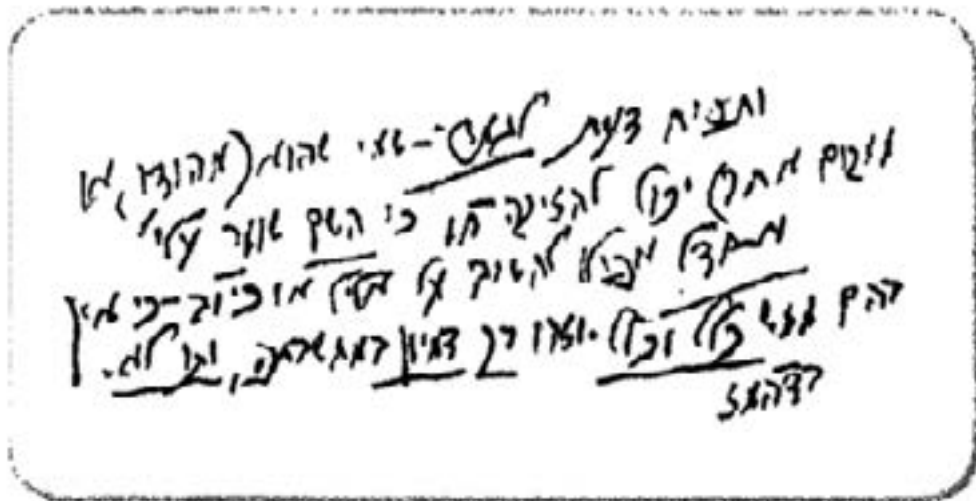
שנתקצרו ימיהם עד "והיו מאה ועשרים שנה"²²... ועל דרך זה מצינו בכמה וכמה ענינים ש"נשתנו הטבעיים"²³. וכמו כן מובן גם בנוגע לענין הכישוף, כנזכר לעיל.

משיחת ש"פ תשא, שושן-פורים קטן, ה'תשד"מ
הנחה בלתי מוגה
תורת מנחם ה'תשד"מ כרך ב', עמ' 1100 והלאה

לסיום, חשוב לציין, שפעמים רבות קיבל הרבי פניות מאנשים מסוימים שהרגישו מכושפים, או אנשים שפחדו מאיומי כישוף נגדם וכדומה, ובכל הפעמים (שפורסמו ע"ע), ענה הרבי בצורה נחרצת, שבימינו אין כישוף והכול דמיונות. הרבי המליץ לאותם כותבים להתחזק במצווה זו או אחרת ובלמוד התורה, ופשוט לשכוח מזה לגמרי.
אנו מצרפים כאן לדוגמה שני מענות קודש של הרבי:

א. במענה לאשה שחששה מענייני כשפים וכו', הואיל הרבי לענות:
"יבארוה דברי הרמב"ם שאין כל ממשות להכשפים וכו', בדיקת המזוזות והתפילין. אזכיר על הציון".

ב. במענה לאשה שחששה מנזק שיעוללו לה מכשפים למיניהם:
"ותסיח דעת לגמרי - שמי שהוא (מהודו, או ממקום אחר) יכול להזיקה חס ושלום, כי השם שומר עליה.
ותחדל אפילו לחשוב על אליל או כיוצא בזה - כי אין בהם ממש כלל וכלל. וזהו רק דמיון במחשבתה ותו לא.
בדיקת המזוזות"

ס"ט קעט. ובכ"מ. וראה שד"ח כרך א"ר, א ואילך. כרך י"ד ע' קצד [בירו, א]. וראה בארוכה לקו"ש במדבר - הגה"ש תשמ"ג.

22 בראשית ו, ג.
23 רמ"א אה"ע סקנ"ו ס"ד. מג"א או"ח סקע"ג סק"א. שו"ע אדה"ז או"ח